

WSTĘP

Regionalizacja fizycznogeograficzna ma w Polsce długą tradycję. Jej początków szukać należy w pracach W. Pola, który w połowie XIX wieku podzielił ziemie dawnej Polski na trzy duże części: górską, chłodnych północnych podmokłych równin i suchych krain stepowych, a następnie wymienione regiony podzielił na jednostki bardziej szczegółowe¹. Prawie pół wieku później A. Rehman przeprowadził podział ziem polskich na pięć jednostek najwyższego rzędu i kilkadziesiąt jednostek im podporządkowanych². Zagadnieniem podziału Polski na regiony geograficzne zajmowali się potem przedstawiciele większości ośrodków naukowych. Istotne znaczenie dla rozwoju teorii regionalizacji miały prace z E. Romera, J. Smoleńskiego oraz W. Nałkowskiego opublikowane w początkach XX wieku, a także podziały zawarte w trzech podręcznikach geografii Polski S. Pawłowskiego, S. Srokowskiego i A. Sujkowskiego, które pojawiły się u progu niepodległości naszego kraju, w latach 1917-1918.

W niepodległej Polsce, po 1918 roku, regionalizacja stanowiła przedmiot licznych dyskusji. Dążono do zlikwidowania rozbieżności w wyznaczaniu granic regionów i ujednoczenia ich nazewnictwa (L. Sawicki, S. Pawłowski, J. Smoleński). Znaczący wkład w dzieło regionalizacji Polski wniósł S. Lencewicz, który pisał, że pojęcie regionu geograficznego jest jedną ze zdobyczy nowoczesnej geografii i w 1937 roku przedstawił podział kraju na 16 dużych regionów³.

Po II wojnie światowej pojawiła się potrzeba dostosowania istniejących podziałów do zmienionych granic kraju. Już w latach 40. przedstawione zostały pierwsze propozycje nowej regionalizacji Polski lub jej dużych części (J. Kondracki, M. Klimaszewski, R. Galon, S. Pietkiewicz).

W 1955 roku J. Kondracki zamieścił w *Przeglądzie Geograficznym* artykuł zatytułowany *Problematyka fizycznogeograficznej regionalizacji Polski*⁴, w którym nawiązując do poglądów Rehmana, proponuje podział całego kraju na 6 dużych jednostek identyfikowanych potem z prowincjami, a w pierwszym wydaniu *Geografii Fizycznej Polski* Kondrackiego⁵ ukazała się mapa hierarchicznego podziału Polski na regiony fizycznogeograficzne. Autor odrzucił układ pasowy stosowany w większości wcześniejszych podziałów regionalnych i uwypuklił przejściowość położenia Polski. Przyjął założenie, że przez terytorium naszego kraju

¹ Pol W., 1851, *Północny wschód Europy pod względem natury*, Kraków, Drukarnia Uniwersytecka.

Pol W., 1851, *Rzut oka na północne stoki Karpat*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków.

² Rehman A., 1895, *Ziemie dawnej Polski i sąsiednich krajów słowiańskich opisane pod względem fizyczno-geograficznym*, cz. I Karpaty, 1895, cz. II Niżowa Polska, 1904, Lwów.

³ Lencewicz S., 1937, Polska, [w:] *Wielka Geografia Powszechna*, Trzaska, Evert, Michalski, Warszawa.

⁴ Kondracki J., 1955, Problematyka fizyczno-geograficznej regionalizacji Polski, *Przegląd Geograficzny*, 27, 2.

⁵ Kondracki J., 1965. *Geografia fizyczna Polski*, PWN, Warszawa.

przebiega granica pomiędzy obszarami fizycznogeograficznymi Europy Zachodniej i Europy Wschodniej. Także w 1965 roku J. Kondracki stosując się do zaleceń Międzynarodowej Unii Geograficznej przedstawił próbę zastosowania kodu dziesiętnego do identyfikacji wyróżnianych regionów.

Podział opracowany przez J. Kondrackiego był wielokrotnie uzupełniany i doskonalony. Korygowano zasady klasyfikacji, uściślano przebieg granic, unaczęśniano charakterystykę wydzielanych jednostek. Omawiana regionalizacja zamieszczona została m. in. w *Atlasie Narodowym*⁶ i *Atlasie Rzeczypospolitej Polskiej*⁷. Stanowiła też załącznik do kolejnych wydań podręczników Kondrackiego *Geografia fizyczna Polski* i *Geografia regionalna Polski*.

W 1987 roku nazwy regionów wprowadzone przez Kondrackiego zostały uznane za obowiązujące przez Komisję Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy Urzędzie Rady Ministrów.

Szczegółowe studia nad regionalizacją początkowo pojawiały się stosunkowo rzadko, chociaż Kondracki zakładał, że jego podział zostanie w przyszłości wzbogacony i uzupełniony przez uszczegółowienie przebiegu granic i charakterystyki regionów, a także delimitację jednostek niższego rzędu, czyli mikroregionów. Do ośrodków wyróżniających się w tej dziedzinie obok Uniwersytetu Warszawskiego należał Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu (T. Bartkowski i współpracownicy) oraz Uniwersytet Jagielloński (Z. Czeppe i współpracownicy), chociaż należy zauważyć, że szczegółowe prace nad krajobrazem były również dziełem przedstawicieli innych uniwersytetów.

W następnych latach omawiany kierunek badań upowszechnił się, ale wyraźny wzrost zainteresowania problematyką regionalizacji fizycznogeograficznej, zwłaszcza regionalizacji szczegółowej, pojawił się u nas, podobnie jak w wielu innych krajach, stosunkowo niedawno i nasilił w ostatniej dekadzie.

Prezentowany tom poświęcony jest zagadnieniom szczegółowych podziałów regionalnych i zawiera następujące opracowania: *Regionalizacja – wybrane zagadnienia* (Andrzej Richling), *Propozycja delimitacji mikroregionów fizycznogeograficznych Pojezierza Kaszubskiego w świetle współczesnych źródeł i metod badawczych* (Mariusz Kistowski), *Doliny rzeczne – kłopot regionalizacji fizycznogeograficznej* (Tomasz Grabowski, Andrzej Harasimiuk, Alina Gerlée), *Trudności wyznaczania granic mezoregionów fizycznogeograficznych w dolinach na przykładzie fragmentu Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej* (Rafał Kot), *Propozycja regionalizacji fizycznogeograficznej Sudetów Wschodnich* (Krzysztof Badora), *Weryfikacja granic mezoregionów fizycznogeograficznych w zasięgu województwa mazowieckiego* (Jerzy Lechnio, Ewa Malinowska), *Weryfikacja i uszczegółowienie granic mezoregionów fizycznogeograficznych województwa łódzkiego na podstawie współczesnych danych przestrzennych* (Anna Majchrowska, Elżbieta Papińska).

Tom ukazuje się w przede dniu działań zmierzających do opracowania szczegółowego podziału Polski i stanowi głos w dyskusji nad ujednoczeniem sposobu postępowania.

Andrzej RICHLING,
Jerzy LECHNIO

⁶ *Narodowy Atlas Polski*, 1973, Regiony Fizycznogeograficzne, 41, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii, 1973-1978.

⁷ *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*, 1994, Regiony fizycznogeograficzne, plansza 53.3, Główny Geodeta Kraju, Warszawa, 1993-1999.